

Stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego dotyczące zapisów Rekomendacji T

1. Jakie banki należy uznać za takie, które nie mają znaczącego zaangażowania z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych i w związku z tym w ograniczonym zakresie dotyczy ich Rekomendacja T?

Zgodnie ze słowniczkiem pojęć Rekomendacji T znaczące zaangażowanie z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych oznacza maksymalną z wartości: zaangażowanie z tytułu udzielonych przez bank detalicznych ekspozycji kredytowych (wycena według wartości bilansowej) przekraczające 10% sumy bilansowej lub 0,5 mld zł.

Oznacza to, że jedynie banki, dla których łącznie udział w sumie bilansowej i wartość zaangażowania nie przekraczają wskazanych w Rekomendacji T wartości, należy uznać za nieznacząco zaangażowane z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych. W przypadku, gdy chociaż jedna z wartości przekracza wyznaczony limit, bank należy uznać, zgodnie z Rekomendacją T, za znacząco zaangażowany.

W praktyce oznacza to, że dla „dużych banków” (o sumie bilansowej większej niż 5 mld złotych), limitem ich zaangażowania jest wartość będąca 1/10 ich sumy bilansowej. Stanie się tak dlatego, że ze względu na wielkość sumy bilansowej, będzie ona większa niż 0,5 mld złotych. W ich przypadku zaangażowanie musi być więc traktowane jako znaczące według definicji 11 Rekomendacji T, gdy przekroczy poziom 10% sumy bilansowej.

Natomiast dla „małych banków” (o sumie bilansowej mniejszej niż 5 mld złotych) limit ich zaangażowania jest podniesiony do wartości 0,5 mld złotych. Oznacza to, że dla banku o sumie bilansowej np. 2 mld złotych, znaczące zaangażowanie zależne jest od większej z wartości, a więc nie do kwoty 10% swojej sumy bilansowej (czyli 0,2 mld zł), lecz od kwoty 0,5 mld złotych.

2. Definicja osoby zobowiązanej do spłaty ekspozycji kredytowej stoi w sprzeczności z zasadą zawartą w art. 41 ustawy z dn. 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U z 1964 r., Nr 9, poz. 59 z późn. zm.).

Nie ma tu sprzeczności. Znowelizowana treść kodeksu określa sytuacje, w których małżonek kredytobiorcy nie będzie odpowiadał za jego zobowiązania kredytowe oraz sytuacje, w których ponosić on będzie odpowiedzialność w ograniczonym zakresie lub na równi z kredytobiorcą. Aktualne brzmienie definicji nie stoi w sprzeczności z ww. regulacją, wyrazem czego jest użycie w treści definicji sformułowania „do której bank (...) może kierować roszczenia”. Oczywistym zatem jest fakt, że osobą zobowiązaną do spłaty nie będzie małżonek wyłączony od odpowiedzialności za zobowiązania współmałżonka na mocy art. 41

kodeksu, ponieważ bank nie będzie miał możliwości wystąpić do tej osoby z roszczeniem dokonania przez nią spłaty kredytu.

Rekomendacja 8

3. Jak interpretować zapis rekomendacji 8.1, mówiący o rozdzieleniu w strukturze organizacyjnej banku (na wszystkich szczeblach) funkcji związanych z pozyskiwaniem klientów i sprzedażą produktów od analizy wniosków kredytowych i podejmowania decyzji? Czy dotyczy to departamentów, pionów, czy zalecenie odnosi się do rozdziału odpowiedzialności?

Zgodnie z rekomendacją 8 w strukturze organizacyjnej banku powinny być rozdzielone funkcje (co jest jednoznaczne z rozdzieleniem odpowiedzialności za wykonywane zadania) związane z: bezpośrednią analizą wniosków kredytowych, oceną ryzyka i podejmowaniem decyzji kredytowej oraz monitorowaniem detalicznej ekspozycji kredytowej w czasie jej trwania. Jednocześnie Rekomendacja T nie precyzuje charakteru tego podziału, który uzależniony jest od struktury organizacyjnej danego podmiotu. Niemniej jednak, podział ten powinien być utrzymany w miarę możliwości (uwzględniając najwyższe standardy bezpieczeństwa) na wszystkich szczeblach struktury organizacyjnej, rozumianej jako układ stanowisk i składających się z nich komórek organizacyjnych wewnątrz banku.

Rekomendacja 9

4. Rekomendacje 9.2 i 9.4 wskazują na konieczność objęcia oceną scoringową (tj. zastosowania określonych metod statystycznych) osób zobowiązanych do spłaty w zakresie wszystkich produktów kredytowych. Czy można stosować uproszczone podejście do oceny wiarygodności kredytowej w odniesieniu do niektórych kredytów (np. studenckich, z dopłatą BGK, na zakup papierów wartościowych)?

Rekomendacje 9.2 oraz 9.4 nie wskazują na konieczność objęcia oceną scoringową (tj. zastosowania określonych metod statystycznych) osób zobowiązanych do spłaty, a odnoszą się jedynie do elementów, które banki powinny brać pod uwagę przy dokonywaniu oceny zdolności i wiarygodności kredytowej klienta. Sposób przeprowadzenia tego procesu uzależniony jest od banku.

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 70 ustawy Prawo bankowe bank uzależnia przyznanie kredytu od posiadania przez klienta zdolności kredytowej. Tym samym nie widzimy podstawy do stosowania przez banki odmiennych praktyk (ograniczających lub wyłączających badanie zdolności kredytowej z procesu udzielania kredytu), również w przypadku m.in. kredytów na zakup papierów wartościowych.

Jednocześnie, zgodnie z rekomendacją 10.9. w ocenie zdolności kredytowej bank może pominąć obciążenia spłatami ekspozycji kredytowych z tytułu kredytów na zakup papierów wartościowych zabezpieczonych aktywami wysokiej płynności, przy czym powinien wykazać brak wpływu pominiętych w ocenie obciążeń na spłatę zobowiązań dłużników, np. poprzez brak strat z tytułu takich ekspozycji lub skuteczność ich zabezpieczeń.

Rekomendacja 10

5. Rekomendacja 10.3 zaleca, by obliczając zdolność kredytową przeprowadzić stress testy zakładając, że stopa procentowa wzrośnie o 400 pkt bazowych, a kurs walutowy wzrośnie o 30%. Czy szacując zdolność kredytową bank powinien zakładać hipotetyczny scenariusz wzrostu stopy procentowej o 400 pkt bazowych i wówczas zweryfikować, czy raty kredytów przekroczą 50% lub 65 % dochodów netto klienta? Czy w przypadku kredytów walutowych należy te dwa stress testy łączyć?

Rekomendacja 10.3. nie odnosi się bezpośrednio do procesu badania zdolności kredytowej, ale zgodnie z jej treścią „wyniki stress testów należy uwzględniać w procesie ustalania limitów następnie wykorzystywanych w ocenie zdolności i wiarygodności kredytowej klientów detalicznych”.

Jednocześnie jednak limity ustalone w oparciu o stress testy nie mogą być wyższe niż 50% lub 65%, w zależności od dochodu klienta – zgodnie z treścią rekomendacji 10.4.

Rekomendacja T nie wskazuje sposobu przeprowadzania stress testów, jednak przedstawia warunki brzegowe, określone właśnie w rekomendacji 10.3. Stąd też słusznym rozwiązaniem byłoby przeprowadzenie oddzielnie stress testów zmiany kursu walutowego, oddzielnie zmiany stopy procentowej oraz w trzecim podejściu – zmiany tych dwóch czynników łącznie. Dopiero taka analiza pozwoli na prawidłowe oszacowanie limitów branych pod uwagę podczas badania zdolności i wiarygodności kredytowej.

Rekomendacja 10.4 wyznacza tylko limity minimalne, dotyczące relacji obciążenia dochodu długiem. Banki mogą przyjąć bardziej konserwatywne limity. Ustalając własne limity banki powinny uwzględniać wyniki stress testów, o których mowa w rekomendacji 10.3.

6. Czy złagodzeniu wymogów może sprzyjać np. wprowadzenie ubezpieczenia na wypadek wzmocnienia waluty kredytu? Czy zastosowanie takiej polisy umożliwiłoby przyjęcie przy symulacjach niższego prognozy deprecjacji złotego, jeśli polisa przewidywałaby jej uruchomienie przy spadku wartości złotego?

Wskazane w Rekomendacji T zalecenia ilościowe są brzegowymi kryteriami, a zasady ich wyznaczania przez banki są jednoznaczne i nie powinny podlegać modyfikacjom. W związku z tym, przedstawiona powyżej sytuacja, według zaleceń Rekomendacji T, nie powinna mieć miejsca.

7. Jak należy rozumieć pojęcie „dochód netto” w rekomendacji 10.4, określającej maksymalny poziom relacji zadłużenia dochodów klienta?

Pod pojęciem „dochodu netto” użytym w rekomendacji należy rozumieć dochód brutto pomniejszony o podatki oraz wydatki kwalifikowane, które zgodnie z rozdziałem 4 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity został opublikowany w Dzienniku Ustaw z 2000 r., nr 14, poz. 176 z późn. zm.) zaliczyć można do kosztów uzyskania przychodu.

8. Jaką ratę powinien wziąć pod uwagę bank, obliczając możliwe maksymalne obciążenie dochodu klienta, w przypadku kredytu w ramach programu „Rodzina na swoim”, biorąc pod uwagę rekomendację 10.7? Czy należy wziąć pod uwagę wysokość

raty po zakończeniu okresu dopłat? Czy do obliczenia poziomu obciążenia dochodu klienta ratą bank powinien wziąć pod uwagę wybrany przez klienta system spłat, np. malejących lub stałych?

Zgodnie z rekomendacją 10.7 pkt. b, „w przypadku gdy kredyt nie jest spłacany w równych ratach miesięcznych, lub raty kapitałowe nie są równe, należy ustalić ratę kapitałowo-odsetkową przy założeniu spłaty w równych ratach miesięcznych kwoty kapitału pozostałego do spłaty do końca okresu kredytowania dla obowiązującej dla zaangażowania stopy procentowej”. Z tego wynika, że bank powinien wyliczyć miesięczne obciążenia klienta z tytułu takiego kredytu, nie uwzględniając w nim wielkości dopłat. Zawsze należy brać pod uwagę najwyższą kwotę raty kapitałowo-odsetkowej, a więc nie uwzględniającej dopłat z tytułu tego programu. Pozwoli to uniknąć sytuacji, gdy po okresie dopłat obciążenie spłatą przekroczy możliwości finansowe kredytobiorcy.

Ponadto, do obliczania poziomu obciążenia dochodu klienta bank powinien brać pod uwagę faktycznie wybrany przez klienta sposób spłaty kredytu.

Rekomendacja 11

9. Co mieści się pod pojęciem „opłata” w rekomendacji 11.5, dotyczącej analizy dochodów klientów detalicznych?

Pod pojęciem „opłata” mieszczą się wszystkie wydatki stałe związane z funkcjonowaniem gospodarstwa domowego, nie będące należnymi podatkami, składkami i innymi obciążeniami o podobnym charakterze.

Rekomendacja 16

10. Czy rekomendacja 16.1. powinna odnosić się także do banków spółdzielczych, które też są znacząco zaangażowane w detaliczne ekspozycje kredytowe?

Rekomendacja 16.1. zaleca bankom znacząco zaangażowanym w detaliczne ekspozycje kredytowe wspieranie oceny wiarygodności kredytowej statystycznymi narzędziami różnicującymi klientów w zależności od poziomu ryzyka.

Między innymi w efekcie konsultacji z sektorem bankowym, ustalono „wartości graniczne” zawarte w definicji „znaczącego zaangażowania w detaliczne ekspozycje kredytowe”, wyłączające banki o zaangażowaniu w ekspozycje detaliczne poniżej 10% sumy bilansowej lub poniżej 500 mln zł spod zaleceń Rekomendacji, czyli – w praktyce – większość banków spółdzielczych.

Równocześnie, biorąc pod uwagę zróżnicowanie występujących w Polsce banków spółdzielczych oraz tendencje do konsolidacji tego sektora, pojawiający się często argument, że „mniejsze banki spółdzielcze bardzo dobrze znają swoich klientów i proces tworzenia baz danych na potrzeby zarządzania ryzykiem kredytowym byłyby w ich przypadku nieefektywne”, przestaje być aktualny.

Rekomendacja 17

11. Rekomendacja 17 przewiduje, że zabezpieczenie ekspozycji nie może zastąpić lub rekompensować braku lub słabości podstawowego źródła spłaty. Czy to oznacza, że bank nie może wykorzystywać ubezpieczeń do złagodzenia wpływu rekomendacji T?

Podstawowym celem stosowania zabezpieczeń jest ograniczenie potencjalnych strat z tytułu ryzyka, a nie „łagodzenie oddziaływania Rekomendacji T”. Powyższa teza, wskazująca na restrykcyjny charakter Rekomendacji T jest nieuzasadniona.

Zabezpieczenie powinno zapewnić bankowi odzyskanie zaangażowanej sumy kredytowej wraz z odsetkami i prowizjami w przypadku braku spłaty kredytu z podstawowego źródła spłaty. Zabezpieczeniem może być np. hipoteka na nieruchomości, zastaw, blokada rachunku bankowego lub kaucja.

Z kolei ubezpieczenie należy rozumieć jako umowne zobowiązanie się ubezpieczyciela do spełnienia określonego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie zdarzenia np. uszkodzenia mienia, doznania przez ubezpieczonego uszczerbku na zdrowiu itd. w zamian za otrzymywanie ustalonej składki.

Ubezpieczenie kredytu chroni w pewnym stopniu interes kredytodawcy w przypadku wystąpienia niekorzystnych zdarzeń losowych po stronie osoby zaciągającej kredyt, jednakże dopiero przeniesienie praw z takiego ubezpieczenia na bank pozwala je traktować jako zabezpieczenie kredytu.

Jednocześnie, zgodnie z rekomendacją 17.2., żadne zabezpieczenie nie może zastąpić lub rekompensować braku lub słabości podstawowego źródła spłaty, którym są dla banku przede wszystkim dochody klienta detalicznego. Oznacza to, że jeżeli dochody klienta nie są wystarczające na pokrycie zobowiązań wynikających z danej umowy kredytu, to mimo możliwości przedłożenia określonego zabezpieczenia, klient nie posiada zdolności kredytowej i nie kwalifikuje się do otrzymania kredytu.

Zabezpieczenie może ograniczać straty w przypadku zmaterializowania się ryzyka, ale nie zastępuje wymogu, jakim jest posiadanie przez klienta zdolności kredytowej.

Patrz także: odpowiedzi na pytania dot. rekomendacji 18.

12. Ograniczenie w umowie warunków obciążania przedmiotu zabezpieczenia na rzecz osób trzecich (Rekomendacja 17.7) narusza prawo własności, a wprowadzenie stosownych zapisów do umowy kredytowej może zostać zakwestionowane przez UOKiK na podstawie art. 385 Kodeksu cywilnego.

Należy zauważyć, że zapisy dot. ograniczeń tego rodzaju są praktyką rynkową i chociaż żadna umowa nie może „wyłączyć” bezwzględnie obowiązującego prawa, to strony mogą poczynić deklaracje ograniczenia niektórych przysługujących im uprawnień i wskazać na konsekwencje złamania takich deklaracji. Ww. zapisy nie burzą więc porządku prawnego ponieważ nie oddziałują w relacjach z osobami trzecimi. Ponadto, ograniczenie możliwości obciążania przedmiotu zabezpieczenia jest w tym przypadku uzasadnione bezpieczeństwem depozytów – zdolność do zaciągania kolejnych zobowiązań, a to jest powodem obciążania zabezpieczenia, jest w ścisłym związku z bezpieczeństwem pierwotnej ekspozycji.

Zapisy rekomendacji 17.7 mają charakter prewencyjny. Bank powinien uświadomić kredytobiorcę, że w przypadku rozporządzania przez niego nieruchomością stanowiącą zabezpieczenie kredytu (nie tyle bez zgody, co bez wiedzy banku), bankowi będzie

przysługiwało prawo do żądania dodatkowego zabezpieczenia. Dlatego też treść wskazanego punktu Rekomendacji T, przewiduje jedynie „możliwość zapewnienia (...) poprzez uzyskanie od klienta deklaracji”. Nie chodzi w tym, przypadku o pisemną formę deklaracji, ale o uświadomienie kredytobiorcy skutków, jakie wiążą się z sytuacją pomniejszenia zabezpieczenia spłaty kredytu.

Pragniemy jednocześnie podkreślić, że identyczny zapis dotyczący ograniczania w umowie warunków obciążania przedmiotu zabezpieczenia funkcjonuje w obecnej Rekomendacji S II (Rekomendacja 15, 4.1.6). W toku prac nad zmianami do Rekomendacji S II zapis ten najprawdopodobniej pozostanie bez zmian.

Rekomendacja 18

13. Czy wymóg wyznaczania maksymalnego poziomu LtV odnosi się tylko do zabezpieczenia w postaci hipoteki?

Wymóg wyznaczania maksymalnego poziomu LtV nie odnosi się tylko do zabezpieczenia w postaci hipoteki. Rekomendację 18.4. należy czytać w kontekście wszystkich zapisów rekomendacji 18, której celem jest ustalenie przez banki adekwatnego poziomu kwoty kredytu do kwoty zabezpieczenia (dla większości banków jest to standardowa procedura przy udzielaniu kredytów). Rekomendacja 18.2. wskazuje na LtV jako najpowszechniej stosowany sposób mierzenia ww. relacji, przy czym nie ogranicza ona działań banku jedynie do ww. wskaźnika.

Z kolei zapisy rekomendacji 18.3. wskazują na to, że „bank powinien wykazać zasadność przyjęcia maksymalnego poziomu wskaźnika LtV dla danego typu zabezpieczenia na podstawie danych empirycznych własnych lub obiektywnych analiz zewnętrznych, w szczególności bank powinien wyjaśnić stosowanie LtV wyższego niż wynika to z poziomu odzysku z zabezpieczenia. W tym celu bank powinien gromadzić dane o wielkości odzyskiwanych środków z poszczególnych rodzajów zabezpieczeń”.

Zatem zgodnie z tą rekomendacją wskaźnik LtV powinien być odnoszony do każdego ze zidentyfikowanych i stosowanych przez bank rodzajów zabezpieczeń

Uzupełnieniem dla wskazanej powyżej rekomendacji jest rekomendacja 18.4., która wskazuje na kluczowe naszym zdaniem kryteria, jakie bank powinien brać pod uwagę przy ustalaniu maksymalnego poziomu wskaźnika LtV dla poszczególnych rodzajów zabezpieczeń (przy czym ustalenie maksymalnej wartości LtV leży w obszarze działań samego banku).

Biorąc pod uwagę odmienny charakter zabezpieczeń osobistych, wyliczanie tego wskaźnika dla tego typu zabezpieczeń nie byłoby zasadne. Dlatego też wymóg wyznaczania maksymalnego poziomu wskaźnika LtV powinien dotyczyć ogółu zabezpieczeń rzeczowych.

W kontekście powyższych wyjaśnień należy również wskazać, że w sytuacji kiedy mamy do czynienia z ekspozycją zabezpieczoną kilkoma rodzajami zabezpieczeń, wysokość LtV należy przeskalować, uwzględniając cechy specyficzne kredytu oraz poziom odzysku z poszczególnych rodzajów zabezpieczeń (zgodnie ze specyfiką wskazaną w rekomendacji 18.4.).

Należy jednocześnie podkreślić, że celem rekomendacji 18 jest dokonanie przeglądu uznawanych przez bank zabezpieczeń w ujęciu całościowym oraz właściwe zastosowanie do kredytu (kredytów), co zostanie odzwierciedlone w przyjętym przez bank poziomie wskaźnika LtV.

14. Jak należy rozumieć rekomendację 18.5? Czy należy przyjąć za maksymalne LtV dla kredytów walutowych powyżej 5 lat na poziomie 80%? Czy dopuszczalne jest inne rozumienie bufora 20%?

Rekomendacja 18.5 mówi o konieczności przyjęcia, dla kredytów walutowych o okresie spłaty powyżej 5 lat, bufora w wysokości 20% kwoty kredytu. Wielkość, tę należy uwzględnić biorąc pod uwagę poniższe zmienne, tak, aby były zachowane zależności:

- dla kredytów w PLN: relacja K/Z nie powinna przekraczać $LtV_{(max)}$ ustalonego przez bank zgodnie z wytycznymi Rekomendacji T,

- dla kredytów w walucie innej niż waluta osiąganego dochodu, ww. relacja powinna uwzględniać 20% bufor kwoty kredytu tzn. $1,2 * K/Z \leq LtV_{(max)}$.

gdzie:

K – kwota udzielonego kredytu

Z – wartość zabezpieczenia

$LtV_{(max)}$ – maksymalny akceptowalny przez bank poziom wskaźnika LtV.

Każdy bank określa, dla danego rodzaju kredytu maksymalny akceptowalny poziom wskaźnika LtV. Uwzględniając 20% bufor bezpieczeństwa, aby spełnione były powyższe zależności, bank może zmniejszyć kwotę udzielonego kredytu lub zwiększyć wartość zabezpieczenia, wówczas spełni on założenia rekomendacji i nie przekroczy granicznego poziomu LtV.

15. Jeśli przyjmiemy, że zabezpieczeniem ekspozycji kredytowej jest polisa, to czy rekomendacja 18 wyklucza stosowanie takiego mechanizmu, jak przy ubezpieczeniach niskiego wkładu lub na okres przejściowy, czyli zawierania umów rocznych z prawem do wypowiedzenia? Czy to znaczy, że takie transakcje będą musiały obejmować ryzyko spłaty kredytu do końca?

Rekomendacja jest w tym zakresie precyzyjna. Jeśli zabezpieczenie jest ograniczone terminowo i wygaśnie przy braku istotnej zmiany ekspozycji, to nie zostaną wypełnione zalecenia ww. rekomendacji, o ile nie nastąpi ustanowienie nowego adekwatnego zabezpieczenia.

16. W rekomendacji 18.4. wymieniono kryteria, jakie bank powinien uwzględnić przy ustalaniu maksymalnych poziomów wskaźnika LtV, m.in.: wartość ewentualnego dodatkowego obligatoryjnego zabezpieczenia ekspozycji kredytowej (np. ubezpieczenie spłaty). Jakie rodzaje polis mogą stanowić ubezpieczenie spłat?

W rekomendacji 18.4 „ubezpieczenie spłaty”(czyli rodzaj zabezpieczenia, z tytułu którego beneficjent uzyskuje pokrycie spłaty całości lub części zobowiązania w przypadku zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego) wymienione jest jako przykład ewentualnego dodatkowego zabezpieczenia ekspozycji kredytowej, co nie ogranicza możliwości wykorzystywania przez bank innych instrumentów przy ustalaniu maksymalnych poziomów wskaźnika LtV. Rekomendacja T nie wskazuje konkretnych rodzajów zabezpieczeń, pozostawiając ich wybór w gestii banku.

17. Czy bank może obniżyć bufory kwoty kredytu do wartości zabezpieczenia (...), zawarte w Rekomendacji 18.5, jeśli ograniczy ryzyko tej ekspozycji poprzez przyjęcie dodatkowego zabezpieczenia np. w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu?

Z uwagi na ryzyko kursowe, w tym przypadku praktycznie w pełni ponoszone przez klienta detalicznego, co do zasady rekomendujemy, aby dla kredytów walutowych (w walucie innej niż waluta osiąganego dochodu) maksymalny poziom LtV uwzględniał bufory bezpieczeństwa wskazane w Rekomendacji. Nie oznacza to, że bank może obniżyć wysokość bufora o wartość ubezpieczenia, a jedynie wpływać na wysokość wskaźnika LtV poprzez oddziaływanie na kwotę kredytu i dostępną wartość zabezpieczenia.

Bufory, o których mowa w Rekomendacji powinny zostać uwzględnione w wysokościach zawartych w Rekomendacji. Fakt zawarcia umowy ubezpieczenia dla ekspozycji/grup ekspozycji można wziąć pod uwagę przy ustalaniu maksymalnych poziomów wskaźnika LtV (18.4), jako element zabezpieczenia (w tym również dla ekspozycji walutowych).

Rekomendacja 19

18. Czy zabezpieczanie i ograniczanie ryzyka z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych może polegać na ubezpieczeniu całych portfeli lub ich części przez banki?

Podstawową metodą ograniczania ryzyka są wymagania stawiane w procesie jego akceptacji oraz właściwy dobór klienta, wynikający m.in. ze ściśle określonej strategii rynkowej. Niezwykle ważny jest też cały proces zarządzania ryzykiem obejmujący jego identyfikację, pomiar, kontrolę oraz badanie następstw jego występowania, a także oddziaływanie na jego poziom. Przeniesienie przez bank skutków ryzyka kredytowego na ubezpieczyciela w świetle powyższych zaleceń może stanowić element zabezpieczania i ograniczania ryzyka z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych, natomiast nie zastępuje konieczności wnikliwej analizy klienta na etapie jego akceptacji.

Podstawowym celem Rekomendacji T jest poprawa całego procesu zarządzania ryzykiem ekspozycji detalicznych w bankach. Rekomendacja wskazuje pożądane kierunki działań w tym zakresie, aczkolwiek faktyczne metody realizacji tych zaleceń (w tym np. zakres stosowania produktów ubezpieczeniowych) zależą od banków.

Rekomendacja 23

19. W jaki sposób dostarczać klientom przed zawarciem umowy informacje istotne dla oceny ryzyka i kosztów związanych z zawarciem umowy?

Zgodnie z treścią rekomendacji 23.2 „klient powinien otrzymać od banku wszystkie informacje istotne dla oceny ryzyka i kosztów związanych z zawarciem umowy”. Bank powinien więc wykorzystać takie kanały przekazu informacji, by sposób przekazu był dogodny dla klienta i jednocześnie umożliwiał bankowi otrzymanie potwierdzenia, że klient rzeczywiście zapoznał się z zalecanym zakresem informacji (określonym w szczególności w rekomendacjach 23.10 oraz 23.11).

20. Jeśli bank oferuje kredyty i pożyczki hipoteczne wyłącznie w złotych polskich, a klient osiąga dochód w walucie obcej, to czy klient musi podpisać oświadczenie, o

którym jest mowa w rekomendacji 23.6 (tzn. że ma świadomość ryzyka walutowego)? Jeśli klient osiąga dochody w walucie obcej i zaciąga kredyt w złotych, to czy ma zastosowanie rekomendacja 23.10, dotycząca zakresu informacji, jaki powinien być przekazany klientowi? Jakie informacje należy przekazać klientowi w symulacji, o której mowa w rekomendacji 23.10?

W przedstawionej sytuacji ma zastosowanie rekomendacja 23.10, ponieważ zapisy tej rekomendacji dotyczą kredytów w walucie innej niż waluta osiąganego dochodu. W omawianym przypadku walutą bazową jest waluta, w jakiej osiągnany jest dochód, a walutą obcą dla niej jest waluta kredytu, czyli złoty.

Należy podkreślić, że rekomendacja 23.10 odnosi się do momentu przedstawienia przez bank klientowi oferty kredytu, pożyczki lub innego produktu, w walucie obcej lub indeksowanego do waluty obcej (innej niż ta, w jakiej osiąga on dochód). Zakłada się, że dochód klienta, podobnie jak i inne parametry są znane bankowi w rzeczonym momencie. Na tej podstawie, odnosząc się do czterech wskazanych w rekomendacji 23.10 punktów, można wskazać sposób realizacji jej zapisów, w sytuacji kiedy udzielany jest kredyt w złotych klientowi osiągającemu dochód w walucie obcej. Przedstawienie informacji w zakresie ww. punktów powinno odbywać się analogicznie do sytuacji, w której klient osiąga dochód w złotych, a kredyt udzielany jest w innej walucie. W szczególności jednak:

a) *koszty obsługi ekspozycji kredytowej przy aktualnym poziomie kursu waluty, w jakiej osiąga on dochód do waluty ekspozycji kredytowej, bez zmian poziomu stóp procentowych*

Wskazanie kosztów obsługi kredytu złotowego wyrażonych w walucie osiąganego dochodu wyliczonych w oparciu o aktualny, bankowy poziom kursu sprzedaży waluty, w jakiej osiągnany jest dochód.

b) *koszty obsługi ekspozycji kredytowej, przy założeniu, że stopa procentowa dla waluty ekspozycji kredytowej jest równa stopie procentowej dla złotego, a kapitał ekspozycji kredytowej jest większy o 20%*

Podobna symulacja jak powyżej.

c) *koszty obsługi ekspozycji kredytowej przy deprecjacji kursu waluty, w jakiej klient osiąga dochód do waluty ekspozycji kredytowej w skali odpowiadającej różnicy między maksymalnym i minimalnym kursem waluty dochodu do waluty ekspozycji kredytowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy, bez zmian poziomu stóp procentowych*

W przypadku kredytu udzielanego w złotych zmiana kursu będzie oddziaływać na siłę nabywczą klienta – innymi słowy, spowoduje, że klient czasem będzie musiał przeznaczyć więcej środków finansowych w walucie obcej, w jakiej osiąga dochód, na zakup złotych (a więc waluty kredytu), a czasem - mniej.

Dlatego też należy przeprowadzić symulację w odniesieniu do aktualnego dochodu klienta oraz przy uwzględnieniu zmiany kursu walutowego, pokazującą, o ile więcej klient będzie musiał zapłacić za kredyt (w walucie osiąganego dochodu) w przypadku kiedy złoty podrożeje, a siła nabywczą waluty obcej spadnie.

Rekomendacja wskazuje na przeprowadzenie odpowiedniej symulacji w przypadku deprecjacji kursu waluty, w jakiej klient osiąga dochód do waluty ekspozycji kredytowej, a więc odnosi się również do opisanej sytuacji.

d) *koszty obsługi ekspozycji kredytowej przy zmianie spreadu walutowego w skali odpowiadającej różnicy między maksymalnym i minimalnym spreadem walutowym w*

ciągu ostatnich 12 miesięcy, bez zmian poziomu stóp procentowych i zmiany kursów walutowych.

Jeśli klient spłaca kredyt w walucie, w której osiąga dochód, a bank następnie dokonuje zamiany waluty na złoty, wtedy odpowiednia symulacja dotycząca spreadu walutowego powinna zostać przeprowadzona.

Należy też podkreślić, iż Rekomendacja T nie zawiera szczegółowych wytycznych w zakresie zasad przeprowadzania symulacji, które zostaną przedstawione klientowi. Decyzje w tej kwestii pozostawia się bankom.